

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

9206

C

30

9206
C30

~~Vk 170.57~~

NOG EEN PAAR WOORDEN

OVER DE AFKAPPING

VAN

VERBUIGINGSUITGANGEN

VOORNAMELIJK MET BETREKKING TOT DE DICHTKUNST

DOOR

A. BOGAERS.

(Overgedrukt uit *de Toekomst.*)

Antwerpen

L. DE CORT, MARKGRAVENSTRAAT, 9

1870.

299
1442

NOG EEN PAAR WOORDEN

OVER DE AFKAPPING

VAN

VERBUIGINGSUITGANGEN

VOORNAMELIJK MET BETREKKING TOT DE DICHTKUNST

DOOR

A. BOGAERS.

(Overgedrukt uit *de Toekomst.*)

Antwerpen

L. DE CORT, MARKGRAVENSTRAAT, 9

1870.

NOG EEN PAAR WOORDEN

OVER DE AFKAPPING VAN VERBUIGINGSUITGANGEN,

voornamelijk met betrekking tot de dichtkunst.

Over het onderwerp, in den hoofde dezes vermeld, hebben bekwame pennen reeds veel belangrijks geschreven. Zelden echter raakt eene stof zoo uitgeput, of er blijft wel altoos nog iets van te zeggen. Naar ons toeschijnt, is dit hier ook het geval. Met de meeste bescheidenheid willen we daarom den bevoegden taalkundigen eenige opmerkingen voorleggen. Zij gelieven ze onpartijdig te toetsen. Om waarheid is het ons alleen te doen. Voor beter oordeel zullen wij gaarne het onze prijs geven.

Aan ieder degelijk beoefenaar der Nederlandsche taal is het bekend, dat zij in den loop der eeuwen groote veranderingen ondergaan en daarbij veel van hare oorspronkelijke klankrijkheid verloren heeft. Al kunnen wij, bij gebrek van oorkonden, niet tot de hoogste oudheid opklimmen, toch uit de oudste overblijfsels der Germaansche taaltakken, door

Schilter in zijn *Thesaurus*, gelijk ook door vele andere geleerden, bewaard, valt deze stelling met genoegzame zekerheid af te leiden. Raadplegen wij die, dan ontmoeten we tal van woorden, welke, min of meer vervormd, nog bij ons voortleven en waarin de grijze voortijd vokalen liet klinken, die allengs door de toonlooze *e* werden verdrongen. Zoo luidden b. v. de uitgangen der infinitieven, later eenvormig *en* geworden, toen *an*, *ian*, *on*. Bij de verbuiging der werkwoorden speelden de klinkers de hoofdrol. Hunne voorvoegselen, mettertijd tot *be*, *ge*, *ver* afgesleten, klonken eens *bi*, *gi*, *ŷar*. Eene menigte substantieven (in verbogen en onverbogen vorm) ging uit op *a*, *i*, *o*, *u*, waarvoor later de doffe *e* in de plaats kwam. Om kort te gaan, en van adjektieven, adverbia enz. te zwijgen, in onnoemelijk veel lettergrepen, waarin aanvankelijk heldere klank heerschte, sloop allengs dofheid en toonloosheid binnen.

Zóó vonden reeds onze middelnederlandsche schrijvers de taal. Langzamerhand was toen het oor er al aan gewend geraakt, gelijk het dit nog is. Trouwens in het sloopingswerk der eeuwen viel niet anders dan te berusten : maar het verlies, in welluidendheid geleden, was niettemin aanmerkelijk.

Laat ons eens voor de aardigheid een greep uit den hoop doen, en, Maerlant's *Rijmbijbel* of Boendale's *Jans Teesteye* openslaande, eenige versregels in oogenschouw nemen. In de vier-en-twintig eersten van den *Rijmbijbel*, ongeveer 200 lettergrepen bevattende, tellen wij er van dezen niet minder dan 64, waarin de klanklooze *e* voorzit. Hetzelfde getal, of iets meer, vinden we in de 200 eerste silben van Boendale's *Leerdicht*. Bijna een derdepart eigent zij-alleen zich toe ; slechts de twee overige derdeparten aan al de andere vokalen en diphtongen ten gebruike latende. Hoe bijster weinig recht heeft ze nogtans voor zulk eene onevenredige aanmatiging ! Klank bezit ze bijna niet. Hoort men haar op zichzelf, zij heeft meer van eene kuch, zucht of oprisping, dan van eene letter des alphabets. Om haar uit te brengen wordt de mond schier gesloten. Voor den zang alzoo is zij zeer ongeschikt. Waarom staat in dit opzicht het Italiaansch zoo hoog aangeschreven ? Is het niet voor een groot deel, omdat het

overvloeit van vokalen, en er de doffe *e* de melodie nooit komt tegenwerken?

Dat we met haar niet dweepen, behoeven we dus niet te zeggen. Men zou zich echter bedriegen, indien men daaruit wilde afleiden, dat we blind waren voor de goede diensten, die zij, bij gebrek van beter, d. i. van vokalen, toch menigwerf weet te bewijzen; ja, de omstandigheden nemende zooals ze zijn, erkennen we gereedelijk haar in zeer vele gevallen niet te kunnen missen. Dus gaat het dan ook met meer zaken, die oud, versleten of onooglijk geworden, evenwel, dewijl men niets anders heeft, nog van nut zijn. Men gebruikt ze; maar, zonder volstrekte noodzakelijkheid haalt men ze niet voor den dag; laat staan dat men haar getal overbodig zou vermenigvuldigen. Heeft men ze niet stellig noodig, ze worden afgedankt en ter zijde gezet.

Verwonderen zal het dus niemand, dat, van de vroegste tijden onzer letterkunde af, de toonlooze *e* vrij onbarmhartig is behandeld. Reeds voor meer dan een half duizend jaren vindt men haar nu door synkopen uitgeworpen, dan door apokopen afgekapt.

Verschoont zij als uitgang van substantieven, hetzij in verbogen of onverbogen vorm, ze wordt door de nml. schrijvers, waar het hun goed dunkt, weggelaten. Soms gaat dit zelfs zoo verre, dat het meervoud daardoor naar het enkelvoud begint te gelijken. Men denke aan *man, wijf, vriend, been, roet, woort, dinc*, enz. — Bij de werkwoorden gaat het op dezelfde wijze toe. *Ik hebbe, wete, drage* enz. worden: *ic heb, weet, draeg*, enz. De *e*, welke de infinitief verkreeg, wanneer deze door een voorzetsel beheerscht werd, liet men dikwijls achterwege; voor: *te krijgene, van lievene* enz., *te krijgen, van lieven* schrijvende. De imperfecten, als *vragede, iagede* enz. werden nu en dan tot *vraged, iaged*, ja wel eens tot *vrage, iage* afgekort. Wat meer is, zeer dikwijls deelde de *n* in het lot harer ongelukkige gezellin, als deze door haar begeleid werd. Honderde malen ontmoeten we *weet-wi, hoor-wi, had-si, deed-si, worp-er, ded-er* en dergelijken, in de plaats van *weten-wi, hooren-wi, hadden-si, deden-si, worpen-er, deden er* enz.

Om niet langwijdig te worden, zwijgen we van de bijvoeglijke naamwoorden, bijwoorden en voorzetsels, die er verre af zijn van in dezen uitzondering te maken; doch, in overeenstemming met ons doel, deelen wij ten opzichte van de bezittelijke voornaamwoorden en lidwoorden hieronder een lijstje van voorbeelden mede, waaruit wie het niet weten mogt, zien kan, dat reeds voor verscheiden eeuwen ook deze, evenals de andere taaldeelen, meermalen van hunnen doffen uitgang ontheven werden. (1)

---

(1) Geapokopeerd : *Mijn*. Zie Maerlant, Spiegh. hist. in-8, D. I. bl. 74, r. 49 en 56. Reynaert de Vos (uitg. v. Willems), v. 7267, 7268, 7340. Boendale, Meliboeus, v. 4 en 231. Leven van Ste Christina, v. 14, 52, 189, 227. Oud Vlaemsche liederen (uitg. der G. Biblioph.), bl. 3, r. 5 v. o., bl. 9, r. 13 en 8, v. o., bl. 10, r. 12. — *Dijn*. Zie Maerl. Rijmbijb., v. 2802. Alex. Geesten. B. I, r. 602. Vermeulen, Van den leveue ons heren, r. 3453, 3454. Oud Vl. liederen, bl. 7, r. 1 v. o., bl. 9, r. 5 v. o., bl. 11, r. 7, bl. 64, r. 2. — *Sijn*. Maerl. Der N. Bloeme, II, v. 649, 3150, III, v. 2783. Maerl. Spiegh. hist. D. I, bl. 12, v. 31, 35, 52, bl. 64, v. 17, bl. 68, v. 12, bl. 74, v. 49 en 56. Reinaert de Vos, r. 7361, 7497, 7781. Boendale, Melib, r. 76, 92, 198. Jan v. Heelu. v. 126, 383, 423, 441, 973. Ferguut, r. 497. — *Haer*. Maerl. Der N. Bloeme, I, v. 323, 324, II, v. 941. Boendale, Jans Teesteye, v. 3299, 3777, 3785, 3985, 4053. Van Heelu, v. 203, 444, 642. Leven van Ste Christina, v. 165, 243. Dystorie van Saladine, bl. 15, r. 8, 10, bl. 35, r. 1 v. o. — *Uw*. Boendale, Melib. v. 117, 233, 277. — *Ons*. Oud-Vl. liederen, bl. 31, r. 15. — *Een*. Maerl. Der N. Bloeme, II, v. 510. Alexanders Geesten, I, v. 669, 1090, V, r. 631, 709, VI, r. 1023, VII, r. 333. Esopet, Fab. I, r. 1. Jans Teesteye, r. 1975, 3048, 3179. Van Heelu, 233, 577. Leven van S. Christina, v. 33, 72, 81, 1362. Dystorie van Saladine, bl. 59, r. 18, bl. 67, r. 12. — *Gheen*. Maerl. der N. Bloeme, II, v. 1077. Alexander, VI, v. 350. Wat nu nog het lidw. *de* aanbelangt (oudtijds veelal *dte*), zoo weet ieder, dat in het mnl. zijn doffe *e* voor een vokaal en ook wel voor de *h* weggeworpen werd, zoodat men b. v. *dinghel*, *dander*, *doutste*, *dheytyghe* schreef. Of echter reeds in den vroegsten tijd de twee laatste letters van *den* voor een klinker (evenals meermalen met *men* geschiedde) soms weggelaten wierden, is aan bedenking onderhevig. Dat het dikwijls plaats had bij de dichters der XVIe en XVIIe eeuw, en tot den huidigen dag in zwang is gebleven, weet ieder deskundige. We brengen er daarom geene voorbeelden van bij, evenmin als van al de andere apokopen, door hen gebezigd. Mogt er iemand dienaangaande twijfel koesteren, eene oppervlakkige inzage hunner werken zal hem dadelijk overtuigen.

Hier moeten we nu een oogenblik stilstaan en de aandacht onzer lezers op een paar niet onbelangrijke punten inroepen.

Onbetwistbaar zijn de artikels en de pronomina possessiva, als er geene emphasis op drukt, woorden van zeer licht gehalte; zóó zelfs, dat oudtijds in zulk geval de laatsten niet zelden door de eersten vervangen werden. Daarom, wanneer zij in de rede te veel uitkomen, hindert zulks. De persootjes zijn te onbeduidend om het hooge woord te mogen voeren. Ondertusschen, zoodra ze door de toevoeging der doffe *e* verlengd worden, krijgen ze noodwendig op de eerste silbe den woordklemtoon. Komt daar nu in een versregel nog een gevoelige maatslag bij, dan duren ze wat te lang voor het oor en bekomen ze ietwat meer nadruks, dan waarop ze aanspraak mogen maken. Het onbepaalde lidwoord begint dan naar het telwoord één te gelijken en de bezittelijke voor-naamwoorden schijnen meer uit te drukken, dan van pas is. Men gevoelt, dat, om aan te wijzen, wat ze aan te wijzen hadden, zij minder tijd konden nemen, en vandaar dat de dictie er door geschaad en verzwakt wordt. Energie is zeer nauw verwant aan korthed en beknoptheid. Dit is in de taal zóó waar, dat juist het kortste deel van het werkwoord, de imperatief namelijk, het nadrukkelijkste is. Deze gedachten zweefden Bilderdijk voor den geest, toen hij spottenderwijs tegen het noodeloos uitrekken van *haar, hun* enz., waar sommiger rijmen meê overladen waren, de bekende dichtregeltjes schreef. Volgens hem, en wij deelen in zijne meening, verliest het vers dikwijls veel van zijne gespierdheid, wanneer dusdanige onbeduidende woorden er zooveel plaats in beslaan. Ware het nu nog, dat de welluidendheid, die in de poëzij zulk eene groote rol speelt, voor dat gerekte pleitte; maar bij verreweg de meeste gelegenheden is zulks niet het geval, en om het mooie-alleen van de klanklooze *e* (gelijk wij vroeger reeds zeiden) behoeft men waarlijk niet ze te vermenigvuldigen.

Het eenige derhalve, dat men ten voordeele van een verbod der bewuste afkapping mocht kunnen laten gelden, is de vrees, dat daardoor de geslachten der naamwoorden uit de taal zouden verdwijnen. Deze vrees komt ons voor, overdreven te

zijn. Sinds zes eeuwen hebben de dichters geapokopeerd, en toch heeft die ramp ons niet getroffen. Indien we hun de lang verjaarde vrijheid laten, mogen we vertrouwen, dat er nog wel zes eeuwen verstrijken zullen, eer de nood aan den man komt. Ons zoo lang vooruit te beangstigen, zou van te groote bangigheid getuigen.

Dat er mannen van naam ook in Zuid-Nederland zijn, die in deze wijze van zien met ons overeenstemmen, verdubbelt het vertrouwen, dat wij hebben in de gegrondheid der geuite meening. Den laatstuitgekomen dichtbundel van den Heer Van Beers lezende en al het voortreffelijke, daarin vervat, bewonderende, merkten wij te gelijker tijd op, dat deze meesterzanger, evenmin als de voornaamste zijner Noordnederlandsche kunstbroeders van vroeger en later tijd, zwaarigheid maakt om, zoo dikwijls als het hem geraden voorkomt, de hier behandelde apokoop aan te wenden. De voorbeelden ervan in zijn « Gevoel en Leven » zijn zeer talrijk, zonder dat de schoonheid zijner vloeiende verzen er in het minst door benadeeld wordt. Eén ding trok (onverminderd de oprechtste hoogschatting) onze aandacht. Terwijl we namelijk op ettelijke plaatsen *eenen*, zooals gebruikelijk, tot *een* afgekort aantreffen, ontmoetten wij een paar keeren in siede daarvan *'nen* gebezigd. Naar onze veronderstelling is zulks voor de afwisseling geschied, en komt het geheel of ten deele met de Vlaamsche volksspraak overeen. Ondertusschen voor hen, die er niet aan gewend zijn, heeft het een niet zeer logisch voorkomen, dat het zaaklijke deel des woords weggeworpen en alleen de toevallige staart behouden wordt; terwijl buitendien de doffe *e*, geklemd tusschen twee neusletters, de welluidendheid niet bevordert. Wel komen *'nen spiegel*, *'nen bruidschat* te zeldzaam bij hem voor, dan dat ze de schoone melodie van den zanger zouden kunnen verstoren; maar toch, op hun zelve beschouwd, verdienen ze niet ter zake van meerdere zoetvloeiendheid, boven het gewone, kort uitgesprokene *een*, als voorbeelden aanbevolen te worden.

Alvorens te eindigen, zij het ons, ter voorkoming van alle misvatting, nog gegund, hier kortelijk aan te stippen, dat,

niettegenstaande door ons de hier behandelde afkapping der voornaamwoorden en lidwoorden verdedigd wordt, wij echter geenszins beweren, dat zij immer en altoos zoude moeten geschieden. Verre van daar! Zoowel de plaatsing des woords, als de dichtsoort, waarin het voorkomt, oefenen haren invloed. Een minnedichtje of liedje, b. v. hebben andere vereischten dan een heldenzang, gelijk ook soms de toonzetter wenschen zal niten, die bij loutere voorlezing of declamatie niet behoeven bevredigd te worden. Het is alleen tegen het uitsluitende, dat we meenen te mogen opkomen. Aan den dichter moet de vrijheid verblijven, die zijne voorgangers altijd bezeten hebben, en, indien hij waarlijk dichter is, zal hij deze vrijheid het kunstkeurig oor zich niet dan wél bevinden.

Overeenkomstig ons opgegeven voornemen, hebben wij in dezen hoofdzakelijk ons bepaald tot de poëzij. Waar er sprake is van euphonie komt zij toch vóór alles in aanmerking. Uit vrees voor een mogelijk gevaar in het verre verschiet haar eene vrijheid te willen ontnemen, die om wichtige redenen door hare nog niet overtroffen beoefenaars in 't voorheen steeds gehandhaafd is, zou noch wijs noch billijk mogen heeten.—Maar wat nu omtrent de ongebonden reden? vraagt men wellicht. Hierop thans in het breede te antwoorden, veroorlooft ons bestek niet, evenmin als wij aanvankelijk het opzet hadden hier er ons mede bezig te houden. Geenszins schroomen wij evenwel kortelijk te verklaren, dat o. i., met zorg en spaarzaamheid aangewend, de afkapping, waarover we handelen, haar soms in 't belang van stevigheid, kracht en welluidendheid goede diensten bewijst en uit dien hoofde niet onvoorwaardelijk ontzegd mag worden. Dat gewestelijke uitspraak daarbij in aanmerking komt en rechten kan doen gelden, geven we gaarne toe. Naar onze bevinding hebben van ouds de Vlamingen minder dan hun Noordelijke spraakverwanten de woord-uitgangen verkort. Het is of het Geuzenvolkje, hetwelk zooveel apokopéren zou, dat in het behoudlievende Zuiden lang bewaard en gekoesterd moest blijven, ook in de taal min of meer op dezelfde wijs is te werk gegaan. Later geven wij misschien wel eens hiervan eene vergelijking. Nu stippen we slechts aan, dat de Nederlandsche letter-

held, wiens onacht, ofschoon thans verouderd, in bondigheid, kracht en kleur tot nog toe, evenmin in Noord als Zuid, overtroffen is, de lange doffe staarten scheen te schuwen en ze meermalen afknotte. Ten teeken, dat hij wel wist, wat hij deed, zette hij er een apostroof bij. Sommigen hebben dit voorbeeld van Hooft gevolgd, maar weldra is het in onbruik geraakt. (1) Ondertusschen is door de beste schrijvers, afgaande op hun gevoel voor welluidendheid en gepastheid, daar, waar de hier behandelde uitgangen hun voorkwamen iets gerekts, waggelends of lams aan hun prozastijl te geven, geen zwaarigheid gemaakt om (met mate en oordeel) ze nu en dan achterwege te laten. Zijn er nu anderen, die daarin te onbehouwen te werk gaan, we zeggen: *abusus non tollit usum*. Dat zij voor het tegenwoordige genoeg!

---

(1) Hielden wij ons hier ook met het proza bezig, we zouden niet nalaten tevens op Marnix van St. Aldegonde, Coornhert, Huygens, Camphuysen en meer anderen te wijzen.

